

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Christophori Cellarii Compendium Antiquitatum
Romanorum**

Cellarius, Christoph

Halae Magdeburgicae, 1774

VD18 10161015

Sect. V. De Machinis Bellicis.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17085

gum directa. *Cornua* olim ex bubulo erant, unde nomen hæsit: postea ad similitudinem ex ære curuato facta. OVIDIUS *metamorph. lib. I. v. 98*:

Non tuba directi, non æris cornua flexi.

Lituus a figura *litui auguralis* dictus. FESTO genus erat buccinæ incuruæ. Memorat HORATIUS *lib. II. od. I.* & SENECA *Thyest. v. 576*:

Iam filet stridor litui strépentis.

Buccina, vel *bucina* canebatur in castris, ad vigilias diurnas nocturnasque definiendas. Vid. SILIUM *lib. VII. v. 154.* & quæ nos ibi; adde *disp. nostr. de vigiliis veterum.*

SECT. V.

DE MACHINIS BELLICIS. 1)

CAP. I.

DE ARIETE.

MACHINÆ sunt tormenta, quibus in oppugnationibus urbium utebantur. m) Tales erant

1) De machinis bellicis, præter FELICEM OSIVM, PETRVM RAMVM aliosque, præ ceteris videndus est IVST. LIPSIVS *libris V. poliorceticon, siue de machinis, tormentis & telis, qui tom. III. operum p. 550. exstant.*

m) Ne iusto longior videar, reliquas machinas bellicas, aliaque instrumenta, quibus Romani in bello & in oppugnatione ciuitatum vti sunt, tantum recensere, mecum constitui. In hanc classem cadunt:

1) *Crates*, quæ textu vimineo efficiebantur, & in subita oppugnatione in consuetudine præcipue erant. Vfus

erant aries, ballista, catapulta, helepolis, turris rotata & vinea. Aries fuit trabs longa, ferro gran-

S 3

di

Vfus earum triplex fuit. Iis enim non solum tegebant corpus, fossasque explebant; sed etiam eas, lapidibus immittis, in hostium, scalarum ope ascendendum, capita deuolvebant: conf. HIRTIUS *de bello Alex. cap. XVIII.* CÆSAR *de bello Gallic. lib. VII. cap. 81.* & VEGETIUS *lib. IV. cap. 6.*

II) *Scalae murales*, quibus in ascendendis urbium muris utebantur. Plurima earum pars erat lignea, & ex his nonnullæ complicari ac componi potuerunt. Præterea & coriacea, reticulata ac stuppea apud veteres Romanos haud incognita fuerunt: conf. STEWICHIVS *not. ad Vegetium lib. IV. cap. 21.* IO. POTTERVS *archæol. Græc. lib. III. cap. 10.* & ANTON. THYSIVS *de oppugn. urb. p. 158.*

III) *Sambuca* scalarum fuerunt genus, quarum ope commode ex nauibus ad muros venire eosque ascendere potuerunt. Fulse sambucarum harum rationem descripsit POLYBIUS *lib. VIII. cap. 5.*

IV) *Brachium*, valli genus, quod cespitibus struebatur, & cui pinnae addebantur, cuius rei HIRTIUM *de bell. Hispan. cap. VI.* LIVIUM *lib. XXXVIII. cap. 5.* & LVCANVM *lib. III. v. 368.* testes habemus.

V) *Cerui*, qui trunci ramosi erant, a cornuum, quam habebant, forma sic dicti. Utebantur illis veteres ad terram in vallis struendis coercendam: ad iter hosti præcludendum & impediendum: ad aggerem muniendum, quum trunci isti in exteriori vallo emerent & inter loricam ligneam & aggerem ipsum inferti essent: conf. RATBOD. HERM. SCHELIVS *tom. X. thes. ant. Rom. Græc. p. 1121.* & IVST. LIPSIVS *lib. II. poliorc. dial. 2. p. 526.*

VI) *Styli cæci*, quos nostra lingua *Fusangeln* adpellamus. Eorum a CÆSARE *lib. VII. de bello Gallico cap.*

di præfixa, quod olim figuram capitis arietini habebat, vnde etiam nomen; postea simpliciter tantum

cap. 73. & HIRTIO *bell. African. cap. XXI.* mentio facta est:

VII) *Aggeres.* Fuerunt isti alta militaria sepimenta, ex arboribus, virgultis, terra, cespite aliaque materia composita, quæ muris hostium admouebantur, ut milites e propinquo contra illos pugnare, turres his imponere, & tormenta versus urbem eo aptius dirigere possent. Consultas ANTON. THYSIVM *de oppugnat. urb. p. 169.* & RATB. HERM. SCHELIVM *tom. X. thes. ant. Rom. Grauii p. 1123.*

VIII) *Turres,* quæ ædificia bellica ex trabibus ac tabulis exstructa & corio crudi firmata muribusque ipsis hostilibus longiora & super rotas ea de causa posita fuerunt, ut urbi faciliori negotio admoeri possent. De earum structura hæc obseruat VEGETIVS *lib. IV. cap. 17: Præsens autem periculum ciuitatis est, si ad murum fuerit turris admota. Plures accipit scalas & diuerso genere conatur irrumpere. Nam in inferioribus habet arietem, cuius impetu destruit muros; circa mediam vero partem accipit pontem, factum de duabus trabibus, septumque de vimine, quem subito prolatum inter turrum murumque constituunt, & per eum egredientes de machina bellatores in ciuitatem transeunt & occupant muros. In superioribus autem turris illius partibus contati & sagittarii collocantur, qui defensores urbis ex alto contis missilibus saxisque prosteruunt: adde HIRTIVM *de bello Alexandr. cap. I. CÆSAREM de bello Gall. lib. II. cap. 30. LIVIVM lib. XXI. cap. II. AMMIANVM MARCELLINVM lib. XX. cap. II. aliosque.**

IX) *Pontes,* quorum varia apud veteres fuerunt genera. Vbi enim subito flumen traiciendum erat, pontes partim ex iunctis inter se ratibus: partim ex doliis, siue cupis: partim ex vtribus, stramento repletis, com-

tum acutum fuit. Hoc a militibus cum impetu
 agitato muros perforabant: IOSEPHVS de bell.
 iud. lib. III. cap. 9. S 4 CAP.

ponebantur; vt ex CÆSARE de bello Gallic. lib. I. cap.
 12. HERODIANO lib. VIII. cap. 4. & 8. videmus.
 Inprimis de posteriori pontium genere erudite com-
 mentatus est CHRIST. GOTTL. SCHWARZIVS diff.
 de colleg. vitriculariorum §. XV. seq. p. 43. eius mi-
 scell. polit. humanit.

X) *Terebra* arietis genus fuit, ita facta, vt in extre-
 mitate gladii, siue mucronis speciem haberet, & in mu-
 ris foramina efficeret. Eius figuram exhibet IVST.
 LIPSIVS libro memorato p. 558.

XI) *Scorpiones*, qui a catapultis ita differre videntur,
 vt ex illis maiores, ex his vero minores emissæ fuerint
 sagittæ. Mentio huius tormenti militaris fit apud LI-
 VIVM lib. XXVI. cap. 47. VEGETIVM lib. IV. cap.
 22. & HIRTIVM de bello Afric. cap. XXXI.

XII) *Iacula*, quorum duo fuerunt genera. Alia erant
 ex ligno solum confecta, ad quorum classem ardentes
 lignæ hastæ, contra hostes proiectæ, & *faces* adpella-
 tæ: item *sudes*, siue gladii lignei præusti, variaque præ-
 pilata missilia pertinent. Alia ferrea fuerunt, ad quo-
 rum genus hastæ, lanceæ, veruta, gæsa, & alia instru-
 menta referri debent; quæ tamen armis potius, quam
 machinis bellicis adnumeranda sunt. Eadem est ratio
 fundorum, armentorum, arcuum cet. de quibus pro-
 lixe IVST. LIPSIVS sapius laudatis *poliorcet. libris* agit.

XIII) *Currus falcatus*, qui a LVCRETIO *currus fal-*
cifer, a SILIO Itálico *couinus falcatus*, & a LIVIO *qua-*
driga falcata dicitur. Describit eius formam CVRTIVS
 lib. IV. cap. 9. §. 5. quando ita loquitur: & *inter radi-*
os rotarum plura spicula eminebant in aduersum; aliæ de-
inde falces summis rotarum orbibus, & aliæ in terram de-
missæ, quidquid obuium concitatis equis fuisset, amputa-
turæ; LIVIVS vero lib. XXXVII. cap. 41. de hoc in-
 stru.

DE BALLISTA.

BALLISTA machina erat, qua trabes ferratæ, ut tela arcu, excutiebantur: *catapulta* iaciebat mo-

strumento sequentia prodidit: *falcatae quadrigæ in hunc maxime modum erant. Cuspides, circa temonem ab iugo decem cubita exstantes, velut cornua habebant, quibus quicquid obuium daretur, transfigerent, & in extremis iugis binæ circa eminebant falces; altera æquata iugo; altera in terram devexa: illa, ut quicquid a latere obiiceretur, abscinderet; hæc ut prolapsos subeuntesque contingeret.* RADERVS, SCHEFFERSVS, STEWECHIVS aliique multam in eo posuerunt operam, ut rite formam horum curruum describerent atque exhiberent; minus vero inter se conveniunt, quia non rite intellexerunt verba CURTII, in quibus maiorem difficultatem inesse, sibi persuadent, quam re ipsa adest. Curtius spiculorum & falcium in curribus mentionem facit, & spicula inter radios emiuisse, falces vero duplices fuisse, tradit, dum alias summis rotarum orbibus hæsisse, alias autem in terram ita demissas esse scribit, ut quodcumque obuiam concitatis equis venerit, amputauerint. Ex vocabulo illius *obuium* merito colligitur, posterius falcium genus ea adscidisse, quæ in ipsa via ideoque sub ipso curru fuerunt, hocque & innuit LIVIVS, quando loco memorato scribit: *cuspides, circa temonem ab iugo decem cubita exstantes, velut cornua habebant.* Quæ ubi obseruantur, Curtii verba satis luculenta esse arbitror. Nam aperte significat:

I) Quod falces fuerint in summis rotarum orbibus; siue in ea rotæ totius parte, quæ *cantus* adpellatur. Hæ falces versus terram deflexæ fuisse videntur, ut omne, quod iuxta vtraque currus latera erat, eo facilius

molares lapides ; sicuti funda minores. Sic CÆ-
SAR distinguit *de bell. ciu. lib. II. cap. 2. num. 2. &*

S 5

cap.

lius absunderent & dirimerent. Atque eo spectant ver-
ba: *aliæ deinde falces summis rotarum orbibus hærebant:*

2) Quod falces in axi ipsa fuerint ; siue in ea trabe ,
circa quam tota rota vertitur. In medio totius axis , ad-
eoque sub ipso curru , falces fuisse , sane non solum ex
Curtio patet , qui falces has quæuis obuia abscondisse re-
fert ; sed etiam ex ipsa re colligi potest. Secundum Li-
uium enim in terram demissæ erant ; quodsi vero in
axium extremitatibus fuissent , nullum plane habuissent
usum , nisi ipsis rotis longiores extitissent ; hoc vero
rotarum cursum impediuisset. Ad hæc , si etiam non
longiores fuissent , facile tamen comprehendi potest , in
ipsis falcibus canthi has axium falces impingere neces-
sario debuisse ; quod vero itidem currum retardasset.
In terram demissæ dicuntur hæ falces , quoniam sub ipso
curru in axibus ita oblique adfixæ erant , vt earum ex-
tremitates terram fere tangerent. Indicat quoque Cur-
tius :

3) Quod spicula his falcibus Romani addiderint.
Quoniam autem CURTIUS refert , ea inter rotarum ra-
dios eminuisse , id de modiolis , in quibus rotarum ra-
dii defixi erant , intelligendum esse credo. In extrema
enim modiolorum parte ita adfixa fuisse videntur , vt
recta a duobus curru lateribus prominere : cum ipsa
rota ac radiis circumagerentur , & quicquid a latere
erat , grauiter vulnerarent. IAC. PERIZONIUS in *Cur-
tio vindicato* p. 164. seq. itidem curru falcatos descripsit ,
quamuis formam horum curruum non plane accurate
exhibuisse videatur , præsertim in eo falcium genere ,
quæ sub ipso curru fuerunt. De iis , quæ STEW-
ECHIVS , SCHEFFERVS , HVGO , THYSIVS , PITI-
SCVS aliique de hoc argumento edisseruerunt , consul-
to taceo.

XIV)

cap. 9. num. 3. Alius loquendi vsus erat antiquiorum, ballistis lapides, & trabes catapultis tribuentium. Vid. CICERONEM *Tuscul. lib. II. cap. 24.* & PLAVTVM *capt. act. IV. scen. 2. v. 16.* quos etiam post Cæsarem Tacitus, Seneca aliique imitantur.

CAP. III.

DE HELEPOLI.

HELEPOLIS turris militaris genus fuit, posteriori ævo ad expugnandas vrbes inuentum, cuius structuram descripsit AMMIANVS *in Iuliani expeditione lib. XXIII. cap. 5.*

CAP. IV.

DE TVRRE ROTATA.

TVRRES rotata ex ligneis contabulationibus constabat, vt altitudinem muri æquaret vel superaret; & rotis imponebatur, vt facilius ad muros admoueri posset. Si quid proximum accessum

XIV) Tollenon itidem instrumentum bellicum fuit. De eius forma sic scribit VEGETIVS *lib. IV. cap. 21:* Tollenon dicitur, quoties una trabes in terram præalte defigitur, cui in summo vertice alia transuersa trabes longior dimensa medietate connectitur, eo libramento, vt, si unum caput depresseris, aliud erigatur. In vno ergo capite cratibus, siue tabulatis contextitur machina, in qua pauci collocantur armati. Tunc per funes vno attracto depressoque, alio capite eleuati imponuntur in murum: adde STEWECHEVM not. ad hunc locum, & IVST. LIPSIVM *poliorcet. p. 483.*

sum impediret, ponticulus superiori parti adiunctus in murum demittebatur. Vid. *LIVIVM lib. XXI. cap. II.* & adde *CVRTIVM lib. IV. cap. 6. num. 9.* & *lib. VIII. cap. 10. num. 32.*

CAP. V.

DE MVSCVLO.

MVSCVLVS & vinea erant machinæ, quibus milites urbem oppugnantes tegebantur. *CÆSAR de bell. civil. lib. II. cap. 10. cap. 2. num. 1.* & *de bell. gallic. lib. VII. cap. 27. num. 2.* pluteus autem afferes ad milites a latere, vel fronte etiam defendendos, quamquam & integræ machinæ sic dictæ leguntur. Vid. *CÆSAREM de bell. gallic. lib. VII. cap. 25. num. 1.* & *de bell. civil. lib. I. cap. 25. num. 10. lib. II. cap. 9. num. 5.*

CAP. VI.

DE TESTVDINE.

TESTVDO sequitur, hoc est, continuata scutorum inter se supra militum capita iunctorum series: qua tecti succedere ad murum, aut inuadere hostem, aut repellere inuadentem tuto poterant. *LIVIVS lib. XLIV. cap. 9. lib. XXXI. cap. 39.* *CÆSAR de bell. gall. lib. II. cap. 6. num. 2.* *CVRTIVS lib. V. cap. 3. num. 9. 21. 23.* *FLORVS lib. III. cap. 10. num. 13.* *DIO lib. XLIX. p. 409.* Inferiores autem scriptores *testudinum* nomine tamquam communi machinarum regentium vocabulo vtuntur, vt vineas etiam & alia huiusmodi comprehendat. De his singulis præclare agit & ad-

adcurate LIPSIVS in *poliorceticis* & de *militia romana*.

CAP. VII.

DE CORONA.

CORONA superest, & circumuallatio, quibus vrbes olim capiebantur. Corona erant milites circa urbem constituti, ita, vt vir quasi virum tangeret: vt nihil ingredi, nihil egredi inuitis oppugnatoribus posset. Quod vero eruptiones timendæ erant, coronam non simplicem, sed duplicem, vt vna subsidio alteri esset; sæpius etiam triplicem faciebant. Id dicunt historici, urbem corona capi, quod plerumque fiebat in tumultuaria & festinata oppugnatione. Exempla vide apud *CÆSAREM de bell. gall. lib. VII. cap. 72. num. 23.* & *LIVIVM lib. XLIII. cap. 18.* Circumuallatione vallum circa urbem erigebatur, quod distinctum multis turribus & castellis erat, defensionis causa: *CÆSAR de bell. gall. lib. VII. cap. II. num. I.* & *CICERO lib. XV. ep. 4. num. 21.*

SECT. VI.

DE MILITIA NAVALI.

CAP. I.

DE ROSTRIS.

NAVALIS militia vim maximam in rostris habebat, quæ ex ferro constabant. Olim hæc adunca erant, instar rostri auium, vnde nomen hæsit: postea directa & plerumque trifulca, instar tri-